

14-2023 Tiltak for økt bruk av samfunnsøkonomiske analyser i vannbransjen

Forslagsstiller

Norsk Vanns sekretariat

Bakgrunn

Veileder i samfunnsøkonomiske analyser for vannbransjen ble utgitt i september 2022. Den nye veilederen gjennomgår i detalj hvordan man skal utarbeide samfunnsøkonomiske analyser, og det er utviklet en egen metode tilpasset vann- og avløpsbransjen.

Per i dag mangler det imidlertid kalkylepriser for å tallfeste vesentlige virkninger på vann- og avløpsområdet. Uten et slikt datagrunnlag har analysene mindre verdi og det kan være høyere terskel for å gjennomføre samfunnsøkonomiske analyser enn om slike standardiserte data forelå.

Bransjens investeringsbehov underbygger viktigheten av at kommunene utarbeider gode beslutningsunderlag for folkevalgte og andre beslutningstagere. Valgene vi tar i dag har betydning for flere generasjoner. Rapporten som ble utgitt i september 2022 er et første steg på veien til bedre beslutningsunderlag. For å legge til rette for at den utviklede metoden i størst mulig grad tas i bruk i norsk vannbransje, ser vi et behov for å utarbeide:

En tydeliggjøring av grensegangen mellom samfunnsøkonomiske analyser og ivaretagelse av bærekraft i vannbransjen

- En beregningsmodell med brukermanual spesialtilpasset vannbransjen
- Gode eksempler som viser hvordan metodikken kan tas i bruk i sektoren
- En generisk rapportmal for gode beslutningsunderlag i vannbransjen
- Et kursopplegg og gjennomføre kursing, for å gjøre det lettere å ta metodikken i bruk

En ny versjon av veilederen i samfunnsøkonomiske analyser kan i tillegg til det som er nevnt ovenfor inkludere en del som forklarer enkelt hva som er forskjeller, styrker og svakheter mellom ulike begreper innenfor bærekraft og samfunnsøkonomiske analyser. Begrepsavklaringen vil sette søkelys på samfunnsnyttene av bærekraftige investeringer. Det vil komme frem tydelig at formålet med samfunnsøkonomiske analyser er å systematisere, vurdere og om mulig prissette alle bærekraftsvirkninger av tiltakene som vurderes. Slik kan folkevalgte og andre beslutningstakere vurdere nytten av økt bærekraft opp mot kostnadene av å gjennomføre tiltakene.

Målsetning

Målsetningen med arbeidet er at flere tar i bruk metodikken. Dette skal sikre at vannbransjen utarbeider gode beslutningsgrunnlag og gjennomfører fornuftige investeringer i årene som kommer. Det er en terskel for å ta samfunnsøkonomiske analyser i bruk, og vi ønsker å gi kommunene den nødvendige støtten.

Prosjektoplegg (kort beskrivelse)

Statlig sektor er pålagt å gjennomføre samfunnsøkonomiske analyser i forkant av større investeringsprosjekter. Kommunal sektor har så langt ikke hatt det samme pålegget. Kommunene har som konsekvens av manglende pålegg liten erfaring med å gjennomføre samfunnsøkonomiske analyser. Det skyldes både at det kan være manglende erfaring med å sette opp nåverdiberegninger og at kalkulasjonsprisene som skal legges til grunn ofte ikke er tilgjengelige for de som skal gjennomføre arbeidet.

I dette utvidede prosjektet foreslår vi derfor å utarbeide en beregningsmodell med brukermanual spesialtilpasset vannbransjen. Mer konkret omfatter forslaget at det bygges opp en dynamisk beregningsmodell i Excel som er tilrettelagt for vannbransjen, med tilhørende brukermanual. Excel-arkene vil være nedlastbare og legges ut på va-finansiering.no. Modellen som utarbeides kan inngå i et eventuelt kursopplegg.

Modellen vil tilpasses de typiske virkningene som utløses av vann- og avløpsinvesteringer som investeringskostnader, drifts- og vedlikeholdskostnader, gebyrvirkninger og ulike typer nyttevirkninger.

Modellen vil tilrettelegges slik at man kun kan sammenligne kostnader ved ulike løsningsvalg, som kan være nyttig når investeringen er utløst av lovkrav som uansett må oppfylles. I arbeidet med å bygge opp beregningsmodellen står det derfor sentralt at man samler inn markedspriser på innsatsfaktorer i investeringer som arbeidskraft, stål, betong, rør og asfalt. Det er også viktig at man tar en gjennomgang av priser man ikke direkte kan finne markedspriser for, som CO2-

priser fra Finansdepartementet. I tillegg er det relevant å ta en gjennomgang av gjennomførte verdsettingsstudier av mulige nyttevirksomheter som det ikke finnes markedspriser for.

Det mangler i dag gode eksempler på hvordan samfunnsøkonomiske analyser skal utarbeides i vannbransjen. En ny rapport vil ta frem slike eksempler. Begrunnelsen er at personer som skal ta i bruk metoden vil etterspørre tekst og regneeksempler som viser hvordan metoden skal anvendes.

Det vil videre utvikles en generisk rapportmal for gode beslutningsunderlag. Det må være en intern logikk i dokumentet som inneholder alle relevante deler av beslutningsunderlaget. Strukturen bør i grove trekk omfatte de åtte arbeidsfasene i en samfunnsøkonomisk analyse.

Det siste tiltaket for å ivareta at vannbransjen tar i bruk samfunnsøkonomiske analyser er at det utvikles et kursopplegg i regi av Norsk Vann. Kurset i samfunnsøkonomiske analyser kan ha to formål:

- Bevisstgjøre ledere og VA-ansatte om fordelene med samfunnsøkonomiske analyser.
- Mer omfattende kursing.

Organisering/deltakere

Forutsetningen for vellykket gjennomføring er at tiltakene gjøres mest mulig relevante for kommunene og VA-bransjen. Det er derfor avgjørende at det nedsettes en referansegruppe med representanter fra VA-bransjen som løpende gis mulighet til å komme med innspill til arbeidet som gjennomføres.

Prosjektet styres av en styringsgruppe med fem representanter fra Norsk Vanns medlemmer som er oppnevnt av Norsk Vanns samfunnskomité.

Det forventes at deltakerne i styringsgruppen deltar på minst tre møter (oppstartsmøte, workshop, avsluttende møte) og at øvrig kommunikasjon er per e-post/telefon og teams. Styringsgruppen vil foreslå deltakere i en referansegruppe. Referansegruppen blir invitert til workshopen og til å gi innspill til rapporten.

Prosjektet vil lyses ut og vil måtte gjennomføres av konsulenter som er eksperter på samfunnsøkonomiske analyser.

Kostnader/finansiering

Prosjektkostnader er anslått til kr 650 000 og skal i sin helhet finansieres av Norsk Vann prosjekt. Prosjektet har følgende budsjettposter:

<i>Kostnader</i>	
Faglig utredning og rapportering	450 000
Møter styrings-/referansegrupper	50 000
Trykking og formidling	
Prosjektadministrasjon	100 000
Uforutsett	50 000
Totalt	650 000

Kost/nytte

Samfunnsøkonomiske analyser er et viktig verktøy for å synliggjøre betydningen av investeringer i vann og avløp, og beslutningsgrunnlaget. Ved å videreutvikle verktøy basert på en allerede publisert rapport, vil man slutføre et påbegynt arbeid og utvikle et operasjonelt verktøy.

Tidsplan

Prosjektet skal arbeides med i løpet av våren 2023, og vi ønsker å utvikle et kursopplegg slik at kursene kan starte i løpet av høsten 2023.

Rapportering og informasjon

Utarbeides en modell, en generisk rapportmal og kurs for bransjen. Informasjon om arbeidet spr es via Norsk Vanns ordinære kanaler og i økonominettverket.

Prioriteringskriterier

Kriterier	
1) Er prosjektet i samsvar med strategiplanen?	<p>Prosjektet leverer i forhold til Hovedmål 2:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jobbe for å øke antall personer i vannbransjen med relevant kompetanse • Gjøre Norsk Vanns kurs, verktøy og veiledninger bedre tilgjengelig på hensiktsmessige formater <p>Hovedmål 4:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stimulere til at folkevalgte anerkjenner vann- og avløpstjenestene som kritisk viktig for samfunnsutviklingen
2) Er prosjektet innenfor en av følgende prosjektkategorier: a) tekniske veiledninger/rapporter, b) forvaltningsveiledninger/-rapporter eller c) strategiske prosjekter/utredningsprosjekter	Prosjektet ligger innenfor kategori b og c.
3) Er prosjektet egnet til å løse utfordringer for ulike medlemskategorier?	Bransjens investeringsbehov underbygger viktigheten av at kommunene utarbeider gode beslutningsunderlag for folkevalgte og andre beslutningstagere.
4) Fører prosjektet til utvikling av nye veiledninger/verktøy?	Ja: Legger til rette for at bransjen selv er med å utvikle kalkylepriser for å tallfeste vesentlige virkninger på vann- og avløpsområdet. Det vil utvikles enkle beregnings modeller, slik at kommunene selv kan foreta egne beregninger.
5) Er prosjektet tilstrekkelig stort til å gi et tilfredsstillende resultat?	Ja
6) Er det sannsynlig med økonomiske bidrag fra eksterne miljøer til prosjektet?	Nei
7) Er det sannsynlig at bevilgningen vil være utløsende for eksterne FoUI-prosjekter og -midler?	Nei

Direktørens forslag til prioritering for 2023:

Gjennomføres i 2023. Samfunnsøkonomiske analyser er et viktig verktøy for å fremskaffe et godt beslutningsgrunnlag for investeringer i vann og avløp. Bransjen står foran store investeringer, og et kunnskapsgrunnlag og verktøy tilpasset bransjen er nødvendig å ha tilgjengelig.

Innspill i høringsrunden

Samfunnskomiteen:

Støtter direktørens forslag til prioritering.

Viktig å gjøre allerede gjennomførte prosjekter nyttige for vannbransjen.

Avløpskomiteén:

Støtter direktørens forslag til prioritering.

Vannkomiteén:

Støtter direktørens forslag til prioritering.

Direktørens innstilling til styret:

Gjennomføres i 2023.